

+ + +

О обнови литургијског живота, а не промени или реформи Литургије

– осврт на одлуку протеклог Св. Арх. Сабора

Завршени мајски Свети Сабор Архијереја наше Цркве, као што је познато, донео је о литургијском животу наше Цркве мудру одлуку, која гласи:

"Ставити у дужност Комисији за проучавање литургијских питања да настави започети рад, и да резултате до којих буде дошла достави САСабору на коначну одлуку, о чему консултовати праксу и духовна искуства осталих Помесних Православних Цркава, имајући у виду духовно стање нашег народа и спремност свештенства да те промене проведе у живот. У међувремену, док се не дође до прихватљивих резултата рада Комисије, у свим епархијама СПЦркве у погледу служења Св. Литургије и других богослужења држати се устаљеног вековног поректа наше Цркве. Истовремено, умолити Преосв. Г. Епархијске Архијереје да ову одлуку проведу у својим епархијама, претходно обзнанивши је свештенству и верујућем народу. Ову одлуку објавити у Саопштењу за јавност о раду мајског заседања САСабора".

Одлука је објављена у званичном *Саопштењу* САСабора 25. маја 2007 (где су речи "резултате до којих буде дошла" скраћене у "резултате рада", и изостављена је последња реченица). Из одлуке Сабора је јасно да се Сабор завршен мирно, без неких, претходно од неодговорних људи, најављиваних или очекиваних "подела". Одлука Сабора не даје никаквог основа за билокакве недобронамерне закључке: да је неко, или неки, на Сабору "победио", а да је неко, или неки, "поражен". На овом Архијерејском Сабору, под председништвом Свјатјејшег Патријарха Павла, нико није ни "победник" ни "поражени", него је, ипак, и поред *"расире и не малој ирејирања"*, како је, уосталом, бивало на Саборима Цркве (још од Апостолских времена - ДАп.15,2), пројавио се и деловао дах и дух Духа Светога, "благих лахор" Утешитеља Цркве. Иначе, у Цркви Христовој Православној, за "победу" је потребан подвиг, не само чланова Комисије, него и све остале браће Архијереја, свештеника и верника, подвиг животно-делатног и молитвено-литургијског обновитељског осазнавања и доживљавања свеукупне Тајне Христове, оживотворавање хришћанске и особито литургијске свести и препорођајног самосазнања сваког члана Цркве као Богочовечанског Тела Христовог, самосазнање у непрекинутој живој и пуној дијахроничној и дијапросторној Саборности. За евентуални, пак, "пораз" некога у Цркви, увек постоји лек спасоносног покајања, као духопокретаног преумљења и благодатно-животног препорођења - ума, душе, срца, тела.

А и зашто би било "подела" или "пораза", кад у ономе главnome, што се на Сабору говорило и радило, код већине Саборских Отаца, није реч о некој "промени" или "реформи" Свете Литургије, него о **обнови** свију нас у Цркви кроз **обнову** нашег живљења и битовања - хришћанског, православног, јеванђелског, литургијског. Зато је, вероватно, и речено да

Комисија може да дође до закључка о потреби и "промене", схватане, колико ми видимо, у смислу **обнове**, донекле и у понечему, заборављене или испуштене или потиснуте вековне праксе Саборног Православља. Ово посебно наглашавамо у контексту ставке у одлуци Сабора о "консултовању праксе и духовног искуства (читам: **литургијског искуства**) осталих Помесних Православних Цркава".

Оно што овде желимо да размотримо то су мудро срочене речи одлуке: "устаљени **вековни поредак** наше Цркве", те да погледамо њихов прави, дубински смисао. Јер, оно што неки, углавном нестрпљиви "ревнитељи не по разуму" (како нас Свети Апостол предупредује, јер за њега ни "ревност по Богу" није довољна, ако није "по разуму" /κατ' ἐπίγνωσιν = "по познању"/ Истине = Тајне Христове - Рм.10,2; Кол.2,2), брзоплето изводе из саборске одлуке јесте само оно што они уско и тесногрудо подразумевају под речју "вековни", тј. под тим подразумевају само литургијску праксу у неким крајевима СПЦркве која је у новије време код нас ушла из Карловачке Митрополије, дакле једва **пар векова**. "**Вековни поредак**", међутим, треба схватити као **вишевековни поредак** - за нас Србе: макар од времена Светога Саве - те зато појава проблема или неспоразума око наводних "промена" или "новина" у богослужењу, и конкретно Литургији Цркве, заиста потребује начелно проучавање, те је зато и дошло до стварања Саборске "Комисије за проучавање литургијских питања". Иначе, "пресуде" и унапред (дисквалификације од неодговорних, најчешће незнавених појединаца или група, обеспредмећују и сам разлог и смисао образовања и рада Саборске Комисије о томе. (Додакмо, притом, да питање Литургијр није ства само Комисије САСАбора).

+

Изгледа, међутим, да су тако схватили формирање Комисије и њен будући рад и неки учесници самог Сабора, за које данашња "устаљена пракса" наше Цркве не значи непрекинуту од Светог Саве до данас **вековну праксу** Православне, и у њој и са њом, Српске Цркве. За неке од њих је "вековна пракса" уствари само новонастала и новоуведена, пре пар векова, *карловачка ѱракса*, она која није заведочена у нашим рукописним и првим штампаним Служабницима, већ се појавила са донетим код нас, или прештампаним, углавном у Карловачкој Митрополији, Служабницима из Кијева, Лвова, Виљнуса, или и Москве (потпале под њихов утицај),¹ који су при

---

¹ Види К.В.Хараламповичъ, *Малоросійское влияние на великорусскую церковную жизнь*, Казань 1914 (преиздано 1958. у Паризу: Slavistic printings and reprintings, 119). - О познатом западном "вавилонском" ропству новијег православног школског богословља, посебно руског, али и грчког, в. Г. Флоровски, *Западни утицаји у руском богословљу*, реферат на немачком у Атини, на 1. Конгресу Правосл. Теол. школа 1936 (Procés-Verbaux, Athens 1939); постоји руски и грчки превод; нажалост овај значајни текст о. Флоровског није ушао у недавно изашли зборник његових текстова: *Црква је живиої*, "Образ светачки", 82, Бгд. 2005 (где има одељак: Богословље Цркве - источник спасења). В. о овоме и наш рад: *Развој богословља код Срба* (о 60-годишњици нашег БФ, 1980 - *Теолошки погледи* 3-4/1982, 81-104). - О истоме још в. Г.

штампању потпали под утицај новоуведених момената и додатака, насталих из новијег прозападног руског богословаља, или и праксе, који утицаји су, почев од наметане Флорентинске уније, па преко Тридентског концила (1545-63) и насилне Брест-Литовске уније (1596) у Пољско-Литовском краљевству (које је дуго држало окупирану југозападну Русију), па до Петра Могиле (1632-47) и његове латинствујушче Кијевске школе, ширили се по Русији и до Балкана, а преко новоштампаних у Венецији грчких књига (крајем 16. и у 17. веку, под сличним утицајем) и у пределе Цариградске Патријаршије на Истоку. Наши први штампани србуљски Служабници и Молитвослови (=Требници), током 15-17. века, нису имали те утицаје, ни новоувођене додатке. Ове је Служабнике имао са собом Св. Патријарх Гаврило (Рајић) на Сабору у Москви 1655.г.,² и тамо тада показао, уз остало, да у њима нема додатка *Тројара 3. Часа* и још неких нових момената, који су касније уведени из пренетог нам у Карловачку Митрополију и потом наметнутог "поретка" (у том наметању предњачили су, нажалост, сами Митрополити, нарочито Павле Ненадовић /1747-68/, о чему постоје озбиљне и документоване студије).

Тако су се на овом сабору појавила - али не као **саборски**, нити су усвојени од Сабора - два текста (колико до сада знамо), које желимо овде да размотримо, јер они то потребују, ако низашто друго онда ради православног, црквеног, српског дијалога. Јер, и Православна полифонична симфонија не само да то не искључује, него управо укључује и подразумева, јер постоји, и треба да постоји, унутарцрквени дијалог, дијалог не надговарања и надгорњавања, дакле не дијалог надмудривачки

Флоровски, *Пути русског богословља*, Бгд. 1937 (преведено и на српски, Подгорица 1997), и јером. Тарасий (Карганский), *Перелом в древнерусском богословии*, 2.изд. Варшава 1927. - Непознавање ове чињенице западног утицаја у нововековном православном богословљу, и менталитету, објашњава понашање новоконозервативаца код нас који не виде дубоку обнову Православног богословља (коју о. Флоровски назива "*Неоипатристичка синџеза*") и најчешће зато нападају поједине православне богослове који се, како-тако успешно, боре против тих западних схоластичко-протестантских наноса. Узалуд се такви позивају "на Св. Владика Николаја, о. Јустина, и Свету Гору", јер су малошта код њих схватили, пошто углавном траже "доказе" за своје предубеђене неоконзервативне ставове, који су најчешће плод схоластичко-рационалистичког утицаја. Зато и не схватају све Црквено-еклезиијалне димензије Свете Евхаристије-Литургије, и говоре о "грчким" или "руским" утицајима, а сами су блокирани позападњаченим менталитетом (што се види по њиховом позивању на "ауторитете" и уџбенике типично прозападног "школског боголовља"). У овом контексту треба посматрати и њихово несувисло противљење Православним Теолошким школама, које настоје на ослобађању и обнови изворног Православног Светоотачког богословља. Ово, наравно, не значи, да нема шта да се замери Богословским школама, или појединим професорима, али њихове критике одају више њих саме и њихов стерилни конзерватизам (јер постоји и позитиван, и плодан, конзерватизам - Прем.Сол. 6,10), пре неголи што пројављује покушај да стварно схвате о чему се ради у савременом Православном богословљу.

² Дела-акта овога Сабора штампао је Патријарх Никон (1652-58/66.г.) у књизи *Скрижал* (коју је у Српске земље донео Митроп. Цетињски Василије и сачувана је до данас у манастиру Ђелије код Ваљева).

и рушилачки, него дијалог братски и изграђујући, дијалог црквоградитељни.³

Ова два текста поднета су на Сабору, и ваљда читана (само делом?), но на њих се Сабор, судећи по одлуци и Саопштењу, није детаљније освртао, али су они, као такви, затим објављени на сајтовима неких Епархија, и тако су постали јавни, доступни и нама и јавности. Наиме, на сајту Источноамеричке Епархије изишао је (вероватно уз сагласност аутора) текст Еп. Бањалучког г. Јефрема (упућен САСабору 12. маја 2007, не као "Отворено писмо Сабору", како га, после Источноамеричког, преносе неки други сајтови, којима је више стало до сензације, неголи до истине). Текст на 5 страна представља израз "(у)збуњености" ауторове, због, како каже, "онога што се у нашој Цркви догађа последњих година, на плану нарушавања црквеног богослужбеног поретка, посебно приликом служења Св. литургије" (правопис аутора - *ei. Aii.*). Овако почиње, нејасно и збуњено, овај збрдаздола написан текст једног Аријереја - Сабору браће Архијереја. И одмах с почетка тврди се у њему да је, "на плану нарушавања... поретка", реч о "смишљеном плану" нарушавања богослужења у нашој Цркви, а затим даље аутор помиње примере о Божићу и Васкрсу "жалосне новотарске промоције" на истоку, западу и југу "Српског духовног простора", мислећи, ваљда на ТВ преносе Литургије у РСрпској и(ли) Србији, и онда дословно додаје: "овакву слику послали смо у свијет, на жалост наше Цркве и вјерника и радост наших противника". Очигледно да аутор своју сопствену "жалост" приписује вјерницима, а "(злу)радост" противницима. Интересантно је, међутим, да Г. Епископ Бањалучки не поставља себи питање: да ли је уопште добро да се Света Литургија преноси на ТВ? Искуство нам говори да тако нешто не малобројни хришћани сматрају као стварно учешће у богослужењу Свете Литургије, а уствари је то само виртуелна замена стварности, како је иначе наше време итекако загушено разноразним виртуелним стварностима, имитацијама и сурогатима живота.

Било би преопширно да наводимо све дотакнуте у тексту теме и питања која "збуњују" аутора овога текста, али добар део тих питања и тема јасно показује да Бањалучки Владика има за мерило и критеријум "устаљеног поретка" у нашој Цркви не стварно, изворно Литургијско Предање и поредак Православља, него ону новонасталу и Светосавском Предању наметнуту праксу и поредак који нам је, не тако давно, дошао из Карловачке Митрополије.

(Аутор даље говори, нпр., о: "свештеничкој заклетви" /мало ниже спомиње и архијерејско "заклињање"/, које "заклетве" иначе нема у изворном Предању наше Цркве; њему смета "шарена скуфија која неодољиво (sic!) подсјећа на... западњачку тијару", ваљда зато што никад није

³ Неко је пред сам Сабор покушао, писменим захтевом, да забрани дијалог, тј. сваки разговор и коментар око литургијских питања, а у међувремену се појавио итекакав, најжалост крајње једностран, "коментар" о тим питањима у "Банатском Веснику" (в. одговор у "Православљу" 1.4.2007), на што је такође уследио одговор, али, како тај, тим поводом поднети Синоду - за Сабор - текст није изишао на јавно расматрање Сабора, и није, колико знамо, нигде објављен, остављамо и ми овде ту тему по страни.

видео у Музеју СПЦ (15.век) и у кивоту Св. Василија у Острогу (17.век) стару православну, вишевековно **предањску митру**, каква је напр. на глави Св. Кирила на фрескама и каква је и данас у Александријског Патријарха; даље спомиње "правно дејство... одлуке донесене од правних субјеката", мислећи на неке одлуке САСабора, док вековно Црквено Предање зна само за Свете Каноне, а речник "право" и "правни субјекат" уведен је преко фамозних Конзисторија јужноруских и карловачких, из времена ултракатоличких монархија, којима су тамошњи Православни робовали физички, а, нажалост, неретко и вољно имитаторски. Има још у тексту оваквих и сличних примера који одају ауторов избор "референци", или "репера" и "критеријума", по којима суди и мери нашу Црквену стварност изван своје Бањалучке Епархије као модела за север-југ и исток-запад. Али, да се не задржавамо на том "јадиковању").

Аутор у свом тексту, уз остало јадиковање над "новотаријама" (он то зове "*новошарење*"), каже даље дословно: "довољно је пажљиво ишчитати и усвојити *<Извјестије учишљеноје>*, које се дотиче свих сфера живота и припрема свештенослужитеља који намерава богослужити." И затим са жаљењем додаје: "Нажалост, млађе генерације свештенослужитеља једва да су и чуле, а још ређе читале и у литургијској припреми примјењивале ово свеобухватно (sic!) правило које је на волшебан начин нестало из новог српског служеника. Да ли баш случајно?" Не бисмо да набрајамо даље примере носталгије Бањалучког Владике за "поретком" и "типиком" из покојне ултракатоличке Аустроугарске и њене не мање ултракатоличке претходнице Пољско-Литванског краљевства, одакле је, најпре у Југозападну Русију и одатле у Карловачку Митрополију, доспело много тога за чим он данас жали, и подозрева све који знају да је то тако, па се зато тога и не држе, и неће се држати, не зато што су "обновљенаши", "реформисти" итд. итсл., који се на овакав начин (дис)квалификују, него зато што боље познају, и хоће стварно да држе, **вековно** Предање, **вековни** поредак Литургијског бића и живота и свештенослужења Православне Цркве. Хоће да се у нашој Цркви живо пројављује јединство *правила вере* и *правила молишве* (lex credenti i lex orandi).

Да не буде ово речено само као "апологија дебелог личног произвола" (како нам Сабрат и Саслужитељ карактерише књигу *О Божанској Литургији*, коју сигурно није прочитао, осим делом Увода, а да је ово "*гелом*" тачно - видећемо касније), ево само неколико основних података о томе, по г. Јефрему, "свеобухватном правилу" које се, по њему, "дотиче свих сфера живота и припрема свештенослужитеља". Наиме, тзв. *Извјестије учишљеноје* је типични производ и "намет на вилајет" оног новодобског "западног ропства" православног богословља и отуда новонастале и новонаметане "праксе и поретка", чији су даљи почетци од флорентинско-тридентске Брестлитовске уније (1596), па онда Кијевске латинствујуће школе Петра Могиле, и виљнуско-лвовског супрођења православних Малоруса и Белоруса унијаћењу, али, нажалост, супрођења на имитаторски, схоластичко-поданички начин богословља и богоштовља (дакле: у бити слично унијатском), што је после

преношено и наметано и на просторе Карловачке Митрополије, када су, зарад Мало- или Велико- руског просвјешченија, здушно потискивани сви донети и наслеђени са Православног Југа остатци старог српског, Светосавског живог Предања, најпре усменог, видно-слушног предања и животно-литургијског предавања, а онда и рукописног и штампаног (доказ: стари српски **рукописни**, настављани и преписивани све до 19. века, и **штампани** Служабници, Молитвослови /=*Пошребници*/ и друге књиге, које се и данас могу наћи у нашим живим Манастирима /Хиландар, Дечани и др./ и, нажалост, у музејима).

Пре но што кажемо, и покажемо конкретно: одакле потиче, ко му је творац, и шта садржи то, по г. Јефрему, свеспасоносно "свеобухватно" *Извештаје учишељноје*, да додамо да Владика Бањалучки даље говори, сасвим непромишљено и неодговорно, без икаквог покрића, да наводни, од њега умишљени, бољерећи измишљени, "самозвани реформатори... почеше уводити туђинштину, нама страну и неприхватљиву". То су, по њему, они (у које спада и моја маленкост) "сажаљења вриједни кописти и имитатори који никоме не могу бити идеал и нико их неће опонашати, као бесплодни хибриди који се сами затиру већ у првом покољењу", али који су, по њему, "ипак способни да производе смутњу и заблуде и нанесу духовну штету са несагледивим (sic!) последицама. Шта би нам рекао Св(ети) Сава који је поштовао и Русе и Грке, али не остаде ни у Русику ни у Ватопеду, већ нам подиже српски Хиландар и учини га центром духовности, српске националне (sic!) свијести и аутохтоне културе. А да би све било чино и благообразно, лишено било чијег личног произвола, написао је црквене богослужбене уставе - типике за Хиландар и за Кареју и за Студеницу и обавезао савременике и потомке да их доследно примјењују". И торжествено додаје Преосвећени г. Јефрем: "Наша Црква и данас има свој важећи Типик који у континуитету одржава дух, вјеру, мисао и богослужбене прописе Св(етог) Саве", па надаље одбацује "савет Мелетија Сирига из Цариграда", којег сам навео у уводу књиге *О Божанској Литургији*, на што ћемо се још вратити.

Да ли овом тирадом Владика Јефрем баца прашину у очи неукима, или нетачним фразама прикрива незнање основних чињеница око Светога Саве? А оне су: да је Свети Сава само **превео** *Евергеџидски* Типик из Цариграда (Манастира у коме је иначе више пута боравио) и за Хиландар и за Студеницу (уз минимална прилагођавања, са сваки манастир, и уз додато Житије Св. Симеона), а слично је и са *Карејским Типиком* (који је уствари *Правило чишања Псалтира* у Карејској испосници, правило такође писано и примењивано од Св. Отаца на Истоку, а од Св. Саве само преведено). Тако су исто и познати *Светосавски Номоканон* = *Законоправило*, он и његови ученици и наследници преводили са грчких текстова. Лепо, и јасно, и тачно каже Доментијан за Светога Саву: "Све постави на сваком благозакоњу, и **сваки образац Свете Горе пренесе у своју отаџбину**" (Доментијан, Даничић, 204-5). И такође Теодосије: "Све је учењем утврђивао у вери, и у свим манастирима предаваше **да се држе устав** (= *типици* = *правила*) и обичају монашког живота **као што их је видео у Светој Гори**, у

Палестини и у Азији" (Теодосије, 175).⁴ Овим, наравно, није нимало умањен значај лика и дела Светога Саве Српског, личности изузетно православног, јеванђелског, саборно-васељенског карактера и распона. Приписивати њему "српски национализам" творевина је појединих српских квазиисторичара, који, као и Владика Бањалучки, не виде или (не)намерно наседају на ноторно језиутско "забијању клина" између Православних Грка и Словена. (Зато је и несувисло, бесмислено, беспредметно, ако није злонамерно, дељење у СПЦ на тобоже "грчке" и "руске" ђака, или још горе "школе", што је само изговор за незнање истинског Православног богословља и Предања и код једне и код друге наше Православне Браће).

Браћо се на "*Извештаје учитељноје*" и стручно и одговорно тврдимо: то није никакво "свеобухватно правило" за "све сфере живота" свештенослужитеља (па дакле и Архиепископа?!). Јер, као прво: Православне Источне Патријаршије нити га имају, нити знају за њега. Као друго: тај новоуведени компилаторски састав (прави *хбриг*) нема никакво канонско значење у Православљу, и појавио се први пут у рускословенском Службенику 1699.г., и убрзо је, због неких "сумњителствах и веома неудобних положениј", тј. неисправности и погрешних учења, био Руским Синодом искључен из састава Службеника, али се појављује поново у Службеницима од 1734 надаље (али га нема у Службенику Кијево-Печерске Лавре 1746), исправљан и преименован као "*Воумление*", и опет изостављан, и опет поправљан и враћан.⁵ Треће, то је

---

⁴ Да, Свети Сава није у новоподигнути Хиландар пренео Типике Русика или Ватопеда, него **Студитски=Јерусалимски Типик** Манастира Св. Саве Освећеног из Палестине, који је и у ова два и у другим Светогорским Манастирима важио. Пуни Типик Јерусалимски (јер Св. Сава није превео цео Богослужбени Типик) превео је његов наследник Архиепископ Никодим (319.г.) и то је, ако већ хоћемо, важећи Богослужбени Типик наше Српске Цркве, а не тај на који г. Јефрем мисли (Николајевићев), о коме ћемо још говорити. А да ми Срби нисмо ни "грчке" ни "руске" вере показао је Патријарх Арсеније III кад је, о Великој Сеоби, дошао у крајеве римокатоличке (где су управо такву поделу на "Грке" и "Словене" наметали језуити међу Православнима), кад је рекао: "Ми смо **Јерусалимске вере**".

⁵ В. о томе: Свящ. А. Петровский, *Учительное Известие при славянском Службенике* ("*Христ. Чтение*", 1911, април-октобар, стр. 552-1221, у наставцима). Такође стручни реферат ("историко-литургијска справка") проф. И.А.Карабинова (познатог руског литургичара) "*О евхаристическом хлебе и вине*", прочитан на Великом Руском Сабору 1917.г. (недавно прештампан у "*Богословские Труды*", 34: Юбиларниј сборник к 120-летию рождения Св.Патриарха Алексия I, к 80-летою возстановления Патриаршества, изд. Москов. Патриархии 1998, стр. 324-332). Кратак и јасан закључак проф. Карабинова гласи: "Основа и извор нашег "Учительног Известија" јесте трактат састављен за потребе Римо-Католичке Цркве"(стр.326). - Новија верзија *Учеш. Известија* може се наћи у *Службенику*, изд. Москва 1901 и 1914 (има га и на сајту: <http://orthlib.ru>); а има га и "наше" босанско издање "височајшим позволенијем... апостолског величества Франца Јосифа... иждивенијем Правителства Б-Х" (тј. аустроугарског), у Сарајеву 1898; има га најзад (надамо се као задње!) Синодско издање Службеника, већег формата, у Београду 1962). Ова новија верзија видно је прерађивана, што се види по додатцима [у угластим заградама], али који битно не мењају схоластички карактер ове хибридне компилације. - Ако Владика Бањалучки говори о "хбридима" ето му адекватног примера за примену овог израза, а не на примерима Службеника

"лака перерелка кијевског трактата" Петра Могиле и "старијег трактата белоруског происхожденија", додатог уз Службеник издан у Вилну (Литванија) 1617.г. и насловљен "Наука јерејом", а извор оба трактата је некакво "латинское сочиненије", највероватније превод и прерада аналогног латинског трактата *De defectibus*, додатог уз римски *Миссал* и одбреног Тридентским концилом. Схоластичка казуистика овог сочињенија одмах је видна сваком православном богослову и литургу, и зато, хвала Богу, да га више нема у нормалним Православним Службеницима; нема га ни у данашњим руским Службеницима "карманог формата", јер га ионако непотребно оптерећује као књигу преимућствено Свештенослужбну, а не "учитељну". (Друга је ствар што у том *Извештију* има унетих и извесних практичних упутстава свештенику, за ванредне случајеве, који иначе постоје у Канонском Предању Цркве, и могу се наћи у мудрим Канонским одговорима Св. Отаца и Патријараха Истока: Никифора, Николе, Луке и др.). Живо литургијско Предање Цркве, надахњивано и обнављано росодатном благодаћу Духа Утешитеља, преноси се првенствено лично-саборно, живом праксом, служењем и Службом - *Литургијом* као *Јерургијом*, а свако нагомилавање "упутстава", "рубрика" и сличних "свеобухватних учитељстава" непотребно спутава и најчешће збуњује Свештенослужитеља, и јереја, и поготову Архијереја, те само замајава оне који се тиме баве као главним, или га препоручују и намећу другима око себе, па се онда вајкају "збуњивањем народа", приписујући своју збуњеност народу.⁶

Тзв. *Извештије Учишљеноје* је схоластичка компилација, препуна казуистике о "вешчи" и "вешчеству" потребном за службу, о "форми речи и радњи", о "обреду вршења", дакле о "објективизацији" Богочовечанске Тајне Литургије; у том тексту нема ни речи и *мистериолошкој* и *еклисиолошкој* и *есхатолошкој* димензији Свете Евхаристије, као Тајне саме Цркве као есхатолошке заједнице Народа Божијег, који **народ** у том тексту као да и не постоји, већ се негде узгред спомињу "верни", али им се зато прописује причешћивање "*четыри љућа годииње*"! Преосвећени Владико Бањалучки, ако се већ паштите за верујући народ, онда му макар говорите, и сведочите, о заиста вековном и живом Светом Предању Православља, и немојте хибриде проглашавати за мерило ортодоксије.

Што се, пак, тиче, по г. Јефрему, "важећег Типика" СПЦ, који "у континуитету одржава дух, вјеру, мисао и богослужбене прописе Св(етог) Саве", то у СПЦркви може бити само Никодимов или Романов Типик, а никако хибридни "дајцест" (=синојсис) Николајевићев (претенциозно назван "*Велики Типик* то јест *Устав Црквени*"), својевољна "синтеза" једног карловачког

(10 грчких + 10 словенских) наведених целином у књизи *Христос Нова Пасха - О Божанској Литургији*.

⁶ Овде бисмо скренули пажњу Преосв. Бањалучком да његово позивање на народ и збуњивање истога, замајава тај исти народ оваквим умишљеном и заиста другостепеном, трећеразредном проблематиком. Св. Игњатије Брјанчанинов с правом каже: "Када хришћанин обраћа сву пажњу своју на спољашње обреде, онда он неизбежно оставља без пажње суштински део Хришћанства" (*О јересима и расколу*, "Богословские Труды", т. 32, 293, Москва 1996).

проте из 19. века (без обзира на наведену "литературу", која је такође карактеристична), достојна оне југозападноруске и карловачке "традиције" (без обзира што је "Николајевићев Типик" издаван и дорађиван неколико пута, а у последњем 4. издању 1984. у Београду и допуњен "Поретком служења **са** (sic!) Архијерејем", које није друго него новоуведени "поредак" у Архијерејску Литургију, мењан и "поправљан" још од Никоновских реформи, па никако да се устали, јер је формализован и смисловито удаљен од изворног Архијерејског служења Свете Литургије).⁷

Толико што се тиче овог Владикиног "шиболета" за распознавање "верности" новонасталом "(једва)вековном" предању и поретку. Интересантно да г. Бањалучки Епископ жали за Никоноом реформом, тј. назива је "несрећном", а она је исправљала ноторне грешке у тексту и пракси литургијској и обредословној; исправљена је чак и грешка у преводу Символа вере, где је у 8. члану уместо "Духа Светога **Господа**" стајало "Духа Светога **Истинитога**"! (Да тек споменем колико сам пута у Призрену и Београду говори да је донедавно превод истог 8. члана Символа у Календару СПЦ био у најмању руку нетачан, граматички несинтактичан, док није садашњи Патријарх прихватио исправку, мада и садашња формулација /два пута "заједно"/ може бити дорађивана). Друга је ствар колико је Никонова реформа била црквоградитељски изведена и колико је била изворна *обнова*.

+

Други текст је Епископа Канадског г. Георгија (објављен на сајту његове Епархије, а упућен Св. Синоду за САСабор 18. априла 2007) и тродупло је обимнији од претходног, а насловљен је "*Традиционално и савремено богослужење*". Захваливши се најпре САСабору што је именован у "Комисију за проучавање литургијских питања", и поздрављајући идеју Впр. Митрополита Јована "да покрене ову важну тему", аутор додаје: "Крајње је вријеме да се о овоме озбиљно позабавимо ради јединства у богослужењу, и смиривања страсти које су се

⁷ Колико смо дознали, и Митроп. Загребачки г. Јован је, давно пре овог мајског САСабора, поднео захтев за повратак "Известија Учитељног" у наше Службенике и повратак на "Николајевићев Типик", на чему му захваљује г. Епископ Канадски у тексту који ћемо мало ниже разматрати. О томе "Великом Типику" говорићемо негде посебно, а овде да кажемо само толико да у његовом опису Литургије - јерејске (стр.30-42), и у оном додатном опису "Служења Св. Литургије **са** (sic!) Архијерејем" (с. 264-266) нема **народа** (имају само "појци") и нема Причешћа народа! Али зато има, напр., напомена као ова: "Кад два свештеника (у јерејској Литургији) служе, онда старији стоји с јужне стране ч(асне) трапезе, а млађи са северне" (с.34)! Дакле: нема **Предстојећег** на Св. Литургији! Аферим Прото! Или пак ово упутство за службу уочи Божића: ""Затим се постави свећњак са упаљеном свећом и налоњ насред цркве, свештеник износи икону празничну, постави на налоњ и стане пред њу и свештеник поје тропар празника - и кондак - потом **унесе икону у олтар, да не би ко, пре времена целивао**"(с.84)! - Јесмо ли ми Срби иконоборци, кад оваквим "важећим Типиком" сиротињи раји запређујемо целивање Свете Иконе, која се, иначе, по изворном Предању Цркве, већ од навечерја Празника ставља на налоњ у Храму и целивају је сви који улазе у Храм. Отиђите, Господо, у *бјел Вилиндар насред Горе Свешће*, или у Јерусалим, и видите Светосавско Предање. А не у Бања Луку или "север-југ-исток-запад" око ње. (Узгред, у једном од тих праваца, недалеко од Бања Луке, служи *један исти* Свештенослужитељ две Св. Литургије на Божић и Ускрс! - и тај није "новотар"!).

узбуркале због увођења неких новина у литургијску праксу". Дакле, и овај текст, који је иначе, колико смо дознали, само делимично читан, тј. скраћено приказан Оцима Сабора, почиње причом о "узбурканим страстима због увођења неких новина", под чиме подразумева нерасудни поступак једног неуравнотеженог свештеника у Шумадији и групице псевдозилота око њега (чега смо били лично сведоци), који за распис Владике Шумадијског о гласном читању молитава у Литургији отпужује, а хушкачка, незнавена и злурада штампа то преноси, и Владiku и велики број Јерараха и свештеника у СПЦ за "издају", "продају Ватикану", "мењање вере", "одрицање српске Славе", уз друге сличне недотупаве клевете.⁸

После оваког увода Преосвећени Канадски каже да му "није намјера да држи(м) лекције Оцима (Сабора)", мада даљи текст представља итекаква "лекцију" из Литургике (остављамо по страну његову наизглед "скромну" самохвалну периавтологију), чије доцирање се заснива на *"уѿоришѿу у догматичком увјерењу да је закон заједнице важан дио Цркве"*.⁹ Чудне ли а нејасне и недоречене формулације: "закон заједнице као важан дио Цркве"! Као да **заједница** није сâма Црква, њено биће, садржај, ипостас, живот! Наравно, "Заједница - κοινωνία - Духа Светога", сходно Апостолу (2Кор.13,13) и Светој Литургији: **љубав** Бога Оца, **благодат** ГИИХриста, и **заједница** Св. Духа са свима нама", што су синоними за Тројицелико биће и живот Цркве, а не само њен "*важан дио*". Зато је та трострука благодарно-благословно-славословна реч стављена на почетку Анафоре Свете Евхаристије = срца Свете Литургије. И то није "*закон заједнице*", него **благодат** Свете Тројице, а ако је "*закон*", онда је то "**закон Духа живота**" - Цркве и свих у Цркви - "у Христу Исусу"(Рм.8,2), у коме се пројављује идентичност и нераздељивост *закона вере* и *закона молишве* у Цркви Бога Живога и живих христоликих људи.

Да се не задржавамо на детаљима овога текста (писаног збрзано, на нивоу једног просечног семинарског рада), да кажемо одмах: *заједница* - κοινωνία (библијско-литургијско-канонски израз стварности Цркве) - на нашем језику, и словенским језицима, каже се: *заједништво*, *ојшшење*, **общение**, **причастіе**, а у Цркви Православној то значи Литургијско општење=

⁸ Придавање значаја овом експесу у једном селу код Аранђеловца, где су у околини претходно мешетарили неки псевдозилоти са стране, који су од претходних Сабора опомињани, а сада скрећу пажњу јавности на другу страну, не показује ли можда да је интерес аутора, и ментора, усмерен негде другде, па је "смиривање стања" у Шумадији добродошло као алиби - да САСабор не покрене друга, горућа питања у нашој Цркви?

⁹ Заиста чудна формулација! - са упућивањем на Догматику о. Д. Станилоае, и Догматику о. Јустина, која "обилује сличним примерима", мада се не види о којим је то примерима реч /а упућује на књ.3, стр.65 Јустинове Догматике, који смо цитат проверили и нашли да нема везе са билокаквим примерима, само што аутор цитира тамо наведене речи Ап. Павла, не наводећи Кол.2,8, него их узима од о. Јустина! - што би и у обичном семинарском раду било провидно: да се види како, ето, користи о. Јустина! Иначе, отац Јустин аутору и њему сличним "ревнитељима" служи само за засењивање неупућених, јер да није тако, погледао би макар у Јустинов превод и издање *Службеника*, и прочитао тамо бар Поговор).

заједничко Служење Св. Евхаристије и **заједничко Причешће свију** једним истим Телом и Чашом Христовом, чиме сви учесници постајемо, и јесмо - Једно Тело (1Кор.10,16-17, или у Молитви Литургије: "А нас све који се од Једнога Хлеба и Чаше причешћујемо да сјединиш једне са другим у Заједницу Једнога Духа Светога"). Услов овога, драги Владико Канадски, а драги Владико Бањалучки, јесте јединство и заједница у једној истој Правој Вери Цркве, у једној истој Евхаристији, дакле у догматско-литургијском заједништву и јединству, а то није оно што пише Владика Јефрем: "Никакве подјеле у Цркви не може и не смије бити, посебо **не смијемо се разликовати у богослужењима, обредима**, приступању и поимању Св(етих) Тајни. Морамо бити јединствени и **једнообразни** на свим Српским духовним просторима, да бисмо били једни другима своји - препознатљиви и прихватљиви. Ово је **последњи моменат** када то морамо учинити, сада на овом Светом архијерејском сабору"(подвлачења наша - *еј.А.*).

Владика Јефрем је одбацио (из мог увода у књигу *О Божанској Литургији*) речи Цариградског Патријарха Пајсија (1655),¹⁰ који је писао Патријарху Руском Никону (текст је унет у акта Никоновог Сабора 1656.г. - в. *Скрижал*), где се говори да "јединство Цркве **не нарушава се разликама обредâ, ако је вера и догмати исти**". И даље: "Не следуєт нам и тепєрь думать, будто извращаєтсѧ наша Православная вера, если кто-нибудь имеет чинопоследование несколько отличающееся в пунктах, которые не принадлежат к числу сущесвенных членов веры, лишь бы он соглашался с Кафолической Церковью в важных и главных" (= *Не треба нам и сада мислиѧи да се квари наша Православна вера ако неко има службу унеколико различийу у оним шачкама које не сѧадају у суштинске чланове вере, само ако се он саглашава са Саборнокаѧоличанском Црквом у важним и главним елементима*). Владика Бањалучки није очигледно пажљиво читао текст поменутог увода, цитирао га је селективно, дакле истргнуто из контекста, јер одмах даље текст мог увода наставља навођење речи великих Светих Отаца Цркве: Св. Иринеја Лионског и Св. Фотија Цариградског, који још јасније говоре да **могу постојати разлике** у обредима и службама, ако остаје неизмењена Права вера, те да се тим разликама не нарушава заједница и јединство Цркве, нити повређује или прекида општење у Литургијско-канонском заједништву и јединству исте Цркве.¹¹

¹⁰ У тексту тог нашег *увода* наведене се као речи Мелетија Сирига (како их цитира о. Флоровски), док у другим изворима исте се речи наводе као Цариградског Патријарха Пајсија I, а то је уствари текст заједничког писма Патријарха Пајсија из Цариграда (које је највероватније сручио М. Сиригос, као учени богослов) и 48 Архијереја (в. А.В.Карташов, *Историја Руској Цркви*, Москва 1992², књ.2,157).

¹¹ Пошто се приучени "ревнитељи" (ново)вековног поретка позивају и на Св. Јована Шангајског, ево и његовог текста о истоме: "Богослужење и обреди Православне Цркве, имајући у основи један устав (=типик) и чувајући заједништво у свему основноме и важноме, веома се међусобно разликују у испуњавању. Не само да се разликују обичају посебних земаља и Помесних Цркава, него и у крајевима исте области, некад чак у једном истом граду, у сасвим блиским храмовима, служи се по разноме... Наш Црквени устав није

Уз ове речи, ево и примера који наводи Св. Иринеј: "Када је блажени Поликарп дошао у Рим, у време Аникита (епскопа Римског: 155–166. г.), мада су имали и у неким другим стварима мале разлике међу собом, одмах су се измирили, и нису се ни у овом питању (= *о празновање Пасхе*) свађали међу собом, јер нити Аникит није могао да убеди Поликарпа да не држи оно што је, будући са Јованом учеником Господа нашег и са осталим Апостолима с којима се дружио, свагда (Поликарп) држао, нити опет да Поликарп убеди Аникиту да то држи, пошто је овај говорио да треба да држи обичај старијих пре њега. И пошто ствари стајаху тако, они заједничарише међу собом (^{TM}*koinènhsan* ^{TM}*autoj*) и Аникита уступи Поликарпу у Цркви Евхаристију (= *Литургију*), очигледно из поштовања, и у миру се међусобно разиђоше, држећи се мира у целој Цркви сви, и они који су тако држали (= *празновали Пасху*) и они који то нису (= *нису ипак празновали Васкрс*)" (Јевсевије, *ЦИ* 5, 14–17).

Владика Јефрем и Георгије се, наравно, са овим неће сложити, јер они држе само оно што се и како се њима чини (без консултовања "духовног искуства осталих Помесних Православних Цркава", како препоручује Саборска одлука), и зато они малтене прете, траже јавно жигосање свих "разлика", наговештавају "раскол" и "расколе", итд., којим инквизиторским настројењима само доприносе сопственом и неутврђених у вери и предању људи неспокојству и узнемирењу, за које онда олако оптужују друге. Ми на то кажемо: да неправилности, које су се увукле из нововековне непредањске праксе, ни овакве какве су до сада и сада, не прекидају нашу заједницу и јединство у Цркви, у Литургијско-канонском општењу и заједништву, и да и са тим стварним новинама (које заиста треба изоставити), а не онима које они виде код нас, ипак имамо и служимо **заједничку Свету Литургију**, и заједно се Причешћујемо, и једни другима "уступамо Евхаристију" (било да се, нпр. чита или не *Тројар 3. Часа*, или да се Молитве Анафоре читају "тајно" или "гласно", а уствари је Светопредањско читање слојевито: *тајно* = *тихо*-полугласно-нижим гласом", *гласно* и *возгласно* (=певајући), а не "немушто", јер онда кршимо реч Апостолску: 1Кор.14,16). Иначе смо опседнути страхом и неслободом, неприличнима браћи и синовима Божијим у Христу, Јединородном Сину и Првородном Брату међу многим браћом (Рм.8,29). Личимо на људе усплахирене, неслободне и незреле, попут разноразних псевдозилота (за настанак и "произвођење" којих г. Јефрем оптужује друге, а сам им иде на руку оваквом скрупулозношћу, која личи на оно из Кол. 2,11).

Немојмо се заклањати фразама о несмирењу, дрскости и самовољи других, а испољавати незнање које итекако може бити све то, тј. дрско и самовољно, и горе од тога. Примера овога препун је текст г. Георгија, који лево и десно дели пацке другима, а његов текст (понављамо, испод нивоа једног семинарског рада) врви незнавеним дељењем лекција не само из Литургије, него и из саме Свете Литургије. На пример: Не схватајући смисао текста у свима Службеницима, старим и новим, он

зборник мртвих правила, и није плод апстрактног кабинетског рада. Он је запечатио (у себи) духовно искуство Светих подвижника, који су до савршенства познали дубину људског духа и законе духовног живота" (*Слова* иже во Святых о.н.Иоанна, Аеп. Шанхайского и Сан Францисского Чудотворца, Сан Франциско 1994, с.309-310).

тражи да се *Царе Небески* на почетку чита *ѿри ѿуѿа!* и даје сасвим несувисла објашњења тога. Или овакви "бисери" недоразумјенија и непоимања шта и о чему се говори. Цитирамо (уз наша подвлачења): "Вјернику је љепше да присуствује богослужењу ако понешто (sic!) пјева; учешћем он доживљује литургију **као да је** (sic!) дио ње. Уводећи новине, искључујемо народ из благољепија"...¹² - Овде аутор текста ваљда као "новине" подразумева гласно читање молитава, које наводно "искључује народ из благољепија", тј. из *учешћа* у Литургији! Али, по истој "логици", онда народ "искључује" и гласно читање Јеванђеља и уопште речи Божије!

(А и Литургијске молитве су, свакако, речи Божије, јер нису само људске, него су плод и дело Духа Светога, Кога ми у Литургији *сарађујемо* и *садејствујемо* Духу, а не да Дух Свети "*саслужује нама*", како погрешно стоји у Службеницима ове нововековне праксе, па је Синодска Комисија, на челу са садашњим Патријархом Павлом (као што јер то учинио и о. Јустин), то изоставила у српском Службенику, који се од 1986.г. штампа као делом исправљени и од Св. Синода одобрени, а који би сада ови "нови литургичари" да игноришу и да се врате на слабости, недоречености и погрешности њихове тобоже "вековне праксе").

Владика Канадски говори како наш народ "понешто пјева" у Литургији, а уствари, како ствари стоје, у скоро свим градовима наше Цркве, па и у његовој Епархији и његовој околини, народ нам уопште не пева у Литургији, него пјевају хорови "нумере" италијанских и новоруских напјева, који сасвим истискују верни народ, и који, напр., Причастен олако замењују *концерѿима!* А и како не би, кад се скоро нико од народа за време Причастна (само *име* му већ говори јасно значење) и не причешћује, осим "4 пута годишње", и то за аутора није "престава којој народ само присуствује **као посматрач**", а јесте "престава" ако се у Литургију "уводи крштење или вјенчање", јер, забога, тиме из "безобзирности (sic!) сада продужавамо литургију... а шта ће са народом који је дошао у цркву због Литургије (*остављамо како ауѿор ѿише мала-велика слова*), а не због нечијег крштења, вјенчања или чак парастоса".¹³

¹² На крају овога пасуса следи, без икакве везе са сопственим контекстом, реченица: "Протестанти су, како би остварили свој циљ, оспоравали аутентичност свега онога што им није одговарало, чак и посланице Апостола Јакова". А ова његова реченица, у редоследу овакве логике и граматике, "као да" критикује замену *Заамвоне молиѿве* од стране неких, и читање "друге молитве". Овај нови литургичар (зашто га тако зовемо, видећемо и даље) не зна да у Литургијским рукописима постоји, кроз векове, на десетине Заамвоних молитава, за сваки Празник посебна, и да ниједна од њих није *неауѿенѿична*, нити мање аутентична од данас устаљене (или, рецимо, у Пређеосвећеној Литургији је већ друга Заамвона молитва, па ни она није неаутентична!). Ако Протестанти поричу аутентичност Речи Божијој, зашто г. Георгије прихвата, или и убацује, у аутентични текст Светих Литургија оно што није ту аутентично, као што је, напр., додаток по Великому Входу: "тај ће Дух *саслуживаѿа* нама", или Тропар 3. Часа, као што ћемо даље видети?

¹³ Ево шта још о томе пише г. Канадски, у одељку свог текста насловљеном "*О обредима на Лиѿурѿији*" (где су две Свете Тајне сврстане у "обрете!"): "Осим општих (sic!) парастоса, славе храма /када се реже славски колач/, нема других чинова у склопу Литургије... Уколико се води рачуна гдје ће се смјестити (sic!) која молитва како не би дошло до прекида (sic!) Литургије (*како ѿо и ко "смјешта" молиѿве које "прекидају" Лиѿурѿију!*?), онда нема мјеста вјенчању или крштењу на светој Литургији. Ионако је тај чин **приватна**

Из наведених редова (нарочито ових у подтексту), а има их сијасет сличних, произилази болни закључак: да ови наши Архиепископи (као и Митроп. Јован) уопште немају осећај и доживљај Цркве као *Заједнице* свега Народа Божијег, у коју се улази и остаје Светим Крштењем, па је из разлога те живе благодатне Заједнице - *κοινωνία* - древна апостолска и светоотачка пракса, дакле вишевековна и свевековна, била и остала: да се Свето Крштење, као Тајна саумирања и саваскрсавања са Христом, са Којим и у Којем то исто у Литургији преживљавамо, и Венчање, као образ Тајне брака Христа и Цркве (Еф.5,19-32 - види текст Апостола на Венчању, написан Павлом у израито евхаристијском контексту, ст. 19-20), обавља унутар Литургије, и за Свету Литургију, како и данас показује поредак Службе на велике године: уочи Божића, Богојављења, Васкрса. За њих је ова **црквоконститутивна** Тајна - тамо "нечије крштење", или, по Митроп. Јовану "приватна ствар", па је по истој накарадној, антилитургијској "логици" и Причешће постало "приватна ствар" попова или појединаца!

Уопште је приметно, код свих ових и оваквих заступника нововековне праксе, поразно неосећање Свете Евхаристије =Божанске Литургије као недељиве целине **саслужења** и **учешћа=Причешћа**, као осмишљења, испуњења и возглављења свих Светих Тајни Цркве, и саме Тајне Цркве као такве. Јер по томе Света Евхаристија=Литургија и названа је, и заиста јесте, "**Тајна** (свих) **Тајни**", "*Тајна Заједнице*", "**Служба** (свих) **Служби**"

Μυστήριον τῶν μυστηρίων, τό τῆς Κοινωνίας μυστήριον, Τελετῶν Τελετή (1Кор. 10,16-17, Ареопагит, Св. Максим, Св. Симеон Солунски, о. Јустин и др.). Несхватљиво је како учитељи Израилјеви (Јн.3,10) не схватају да Света Литургија и све Свете Тајне врхуне у Причешћу (као **учешћу** истовремено у Евхаристијском и Еклезијалном Телу Христовом), и да је Причешће зато **за све чланове** Цркве, који се с тога разлога у Литургији и за Литургији крштавају и ванчавају, да би тиме узели, и узимали, учешће у Трпези и Свадби Јагњета Божијег у самом Царству Небеском.

Али, нажалост, ево како Еп. Канадски резонује о Светом Причешћу: "Извјесно је да нема свако потребе за духовном терапијом, и не узима сваки лијек ако за то не осети потребу. Тако је и са Светим Причешћем". Господине, Брате и Сатрапезниче Владико, да ли свако има потребе за **храном**, за Хлебом и Пићем Живота Вечнога, или је тај Хлеб и Пиће Небеско "приватизовано" за попове и самонадмене "духовнике", који Црквом благословено причешћивање кашичицом на свакој Св. Литургији, у принципу Причешће *шелом* Христовим *свију чланова* Цркве као *Тела* Христовог, деле "на кашчице" кад и како они, својом јуридиком казуистиком, нађу за

ствар (sic!) фамилије, а **не општа** литургичка обавеза цијеле Цркве. Онима којих се не тиче (sic!), ремети заједничку молитву, нарушава ред и поредак свете Литургије, уноси немир и пометњу". - Аферим Владико Српски (да ли, после оваквих речи, и Православни?! - (Негде је недавно Вл. Канадски написао да сам му ја био професор, па сада, после оваквих антибогословских, антиеклезијалних тврдњи, искрено жалим што сам му потписао индекс-диплому).

сходно, па зато не дају Причешће ни деци на Други Васкрс (а да не говоримо о целој Светлој Недељи, а раније и целој Педесетници - свакако без поста. Што, наравно, не значи да пост не треба, често и пред Причешће, али не увек и не безусловно), каквих примера нажалост данас има.¹⁴

Било би, заиста, предугачко да се осврћемо и на остале несувислости овога текста (који, колико дознајемо, представља Георгијев "допринос" раду Саборске Комисије, његов предлог-предложак за њен даљи рад; бојим се да је то његов "ахтисаријевски план": узми или остави!). Поменућемо само још две. Прва је: инсистирање г. Канадског на наумесности, која је давно решена и отклоњена (у Синодском *Службенику*):¹⁵ да Молитве у Литургији буду и писане и говорене (по њему: обавезно све *шајно*) усред јектенија, тамо где их је неко, некада, управо због новонастале праксе "тајног" читања стављао, сасвим раздвојене од својих славословних завршетака - возгласа. Његово пренемагање да докаже оправданост тога само сведочи о "окамењеном нечувствију" садржаја и смисла Литургије и молитвене и словесне, *лоџосне*, светодуховске јерургије у њој.

(Доказ, његово питање: "Зар је мало оних који могу пратити и сасвим разумјети молитве док их свештеник, окренут леђима, чита?" - Наше контрапитање: Зашто су све литургијске молитве од Св. Отаца срочене и написане у **множини**? - Његов одговор: "Молећи се за оне који очекују од Бога велику милост, доказујемо (sic!) да није реч о заједничкој, већ о **личној молитви** свештеника, коју он изговара тихо... Нејасан је разлог зашто се ова молитва (и остале) преносе на крај јектеније?... Потпуно је анахроно (sic!) ову молитву читати после Премудрост, а испред самог возгласа" (и мало даље: "Погоготову ова молитва, пренијета испред возгласа, нема смисла")... Смисао је у томе да предстојник узноси молитве, а не да се сви скупа молимо (sic!) наглас: Господе помилуј, занемаривши свију личну молитву (sic!)... Цијела молитва је искључиво (sic!) молба свештеника за себе. Ако би је ко и разумио, њено гласно читање наудило би (sic!) колебљивима у вјери...

---

¹⁴ Недавно, за Ускрс, у Светој Милешеви. Један такав је и мени, у Жичкој Епархији, скривао крштену децу да их не позовем на Причешће - да се он не би "обрукао" због онога чему је дотад учио народ, тј. фарисејски држао верни народ у незнању, у науци "по заповестима људским" (Мр.7,6-9), а не Христовим: "ПИЈТЕ од ње СВИ!"

¹⁵ Наиме, у издање Службеника који је превела и приредила Синодска Комисија (3 Епископа и 5 професора, од којих 1 лаик), на челу са Епископом, сада Патријархом Павлом (изд. 1986 и даље више пута), као и у Службенику оца Јустина (о чему он овори и у свом Поговору), све молитве у Литургији су стављене на њихово природно, смисаоно и нормално литургијско место: испред самих возгласа, који те молитве доксологијски возглављују и завршују.

Смисао овога је да се не ћути, и да народ попуњава празнине (sic!) док свештеник/ђакон кади..." - итд. и томе сличне бесмислице. Ово није тумачење, него извртање основног смисла и логосне=словесне основе и потке Духомнадахнуте и благодатнопокретане, Божанствене, Богочовечанске Литургије. Јер, по чему је ова конститутивна **Тајна Цркве** названа *Литургија* - λέως / λέϊτος "εργον - **Народно дело** - ако народ "не разуме" или ако је ту присутан само да "попуњава празнине"?! - Заиста, нека празнина негде постоји, у нечијој глави (бојати се и у срцу), па би је требало поунити нечим дубљим и трајнијим, а не оваквим површним и несувислим, а претенциозним писањем, и то САСабору).

Претенциозност Владике Канадског огледа се и у његовом покушају исправке "погрешно на српски преведено(г) <Теби приносимо **због свега** и за све>. У свим језицима, вели он, грчком, црквенословенском и енглеском, стоји правилно: <Теби приносећи **од свих** и за све> (подвлачење наше; даље цитира грчки и енглески текст). Ову грешку прештампавали су сви потоњи службеници, чак и чиновник Еп. Хризостома (Жичког). Код Еп. Иринеја (Ђирића) стоји: ...за све и свега ради". - Нећемо улазити у њиме цитирани енглески превод (узгред: постоје и другачији, можда бољи, енглески преводи, нпр. професора Теол. факултета Holy Cross), али што се тиче грчког и словенског - **κατά πάντα** καί διά πάντα - wÀ vshxç i за vsð - сигурно је погрешан управо Георгијев превод, а сигурно је бољи Синодски: "**због свега** и за све", и о. Јустина: "**ради свих** и за све", као и наведени превод + Иринеја Бачког. По нама, ближи је грчком оригиналу буквални превод: "**по свему** (или: **о свему**) и за све", јер грчко **κατά πάντα**¹⁶ и словенско wÀ vshxç никако не може бити "од свих" (у оба случаја то је средњи род: /τό/ лџн - vse, у множини, само што се у оба језика у падежу средњи поклапа са мушким родом). Јер, први део овога Евхаристијског = *благодарсѣвеноѡ* приношења, тачније **узношења** - *Анафоре* - односи се на *благодарене* Богу **за сва** Његова славна и чудесна, спасоносна **дела** у Домостроју стварања, промишљања и спасења свега створеног кроз Христа и у Христу, те Му благодаримо *каша ѡанда* = **ѡо свему, о свему, за све, збоѡ свеѡа, односно свеѡа**, учињенога за нас и творевину; слободније: приносимо ове Дарове Евхаристије=*Благодарене* "по свим" догађајима Домостроја Спасења, претходно славопојно казанима /побројанима/ у Молитвама Анафоре.¹⁷ Други, пак, део

¹⁶ Израз је несумњиво библијски и имамо га много пута у Старом Завету (Бог благослови Аврама "κατά πάντα, јевр. "ба-кол" = "у свему", "по свему", Пост.24,1; "да учини Господ ѡо свима чудним делима Његовим" - κατά πάντα τά θαυμάσια αὐτοῦ, Јерем.21,29; ср.49,5) и у Новом Завету (Јн. 1,3 и 17,2-7; Кол.1,16-20; Еф.1,10; 1Кор.8,6: где је **све** - τά πάντα - створено Христом и за Христа и **све** је Њему предао Отац, и **све** се у Њему сједињује=возглављује у Цркви). Или пак још конкретније у Јевр.2,17: Христос се "**по свему** - κατά πάντα - уподобио браћи" /=нама људима Оваплоћењем/, да би био милостив и веран Првосвештеник у служби Богу - да очисти грехе народа".

¹⁷ На ово указује и Св. Кавасила: "И прославивши га (у молитвама Канона Евхаристије) и са Анђелима похваливши, и благодарност исповедивши **за сва добра** (τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων) која нам је Он од века учинио, и на крају споменувши неизрециви и надумни Домострој Спаситељев за нас" (Тумач. Литургије,27).

стиха, тј. молитве, односи се на усмерење приноса=узноса: "/приносимо/ **за све** /нас и сва створења/", или: *ради свију* /нас и творевине/. Превод "*од свих*" може значити: или: "од свих *нас*" (али то је мушки род, а оригинал грчки је у средњем роду), или: "од свих *дарова*" (средњи род), али то је већ речено претходно у изразу "Твоје (дарове) од Твојих (дарова)", те би "по свим /даровима/" била тавтологија.

И задњи наш осврт¹⁸ је на Георгијево инсистирање на Тропару З. Часа, који је за Еп. Канадског "молитва велике духовне садржине и поткрепе - јаче наглашавање епиклезе". Па додаје: "Не видим разлога да се избацује (та "*молишва*", како он зове овај Тропар) зато што је нема у савременим грчким службеницима... Њу је Цариградска патријаршија избацила из свог издања Службеника, а то су учинили и украјински унијати". (Следи закључак - за неуче: то двоје је, дакле, узрочно повезано - Цариград и унијати!). Затим аутор спомиње да су ту молитву говорили и Ава Јустин и Св. Владика Николај, па "ако њима није сметала ова молитва, зашто би нама сметала?" - У одговор на то, ево шта смо недавно написали Владици Георгију (имао је времена да то макар погледа, пре истицања на сајт Епархије овог свог текста):

Преосвећени Канадски је, пре ових догађања, самоме себи дозволио наизглед наивну работу, уствари пастирски неодговорну подвалу: кад је 2000.г. објавио свој *ЛИТУРГИКОН* (само Литургија Св. Златоуста, изд. "Источник Прес" Канадске Епархије, штамп. Срем. Карловци 2000), упоредо на 4 језика: грчки, словенски, српски, енглески, где је у грчки текст Литургије, наводно "узет са веб-сајта Грчке Цркве *Мириобиблос*"/стр.174 "Литургикона"/, унео тамо непостојећи *Тропар З. часа!* - при чему наводи да су му ту помогли двојица наших Епископа, зналаца грчког, што је опет полу-истина,¹⁹ јер они су само

¹⁸ Изоставићемо Георгијево инсистирање на показивању руком Св. Дарова при изговору речи Христових: "Примите, једите, ово је Тело моје", и "Пијте из ње сви, ово је крв моја", где он тврди: "Не постоји **ни један разлог** (sic!) против показивања на Дарове приликом (тог) узглашавања". Међутим, постоји више озбиљних разлога да тада Св. Дарове не треба руком показивати, нити им се клањати. Као први: то још нису освећени Дарови, јер се у Василијевој Литургији ти дарови, и после Христових речи (изговараних **воспоминатељно**, у склопу *Анамneze*, не још *Епиклезе*), називају *ἀντίτυλα* - *mhstowbraznaб* = "**предобрасци** Тела и Крви". Као други: о томе пише опширну богословску критику Св. Атанасије Пароски (објавићемо превод), а у Русији су такве називали "хлебопоклоници". - Треба још доста фуруна хлеба и торби соли да се поједе, заједно и саборно, пре оваквог брзоплетог расуђивања и пресуђивања.

¹⁹ Можда је зато Г. Еп. Канадски у овом своме текст, на сајту, изменио то, па написао: "Ја сам за свој *Литургијикон* пронашао ову молитву на грчком, благодарећи Митрополиту Ситириосу (Царигр. Патријаршије, у Торонту), и на његов предлог (sic) је објавио и на грчком у тексту Литургикона". - Која је од ове две верзије тачна? - уопште није важно. По среди је прозирна претензија да се и браћи Грцима намеће оно чега су се они давно ослободили, што већ само по себи довољно говори: да се тражи упориште за нешто несигурно и натегнуто, а нема га, на делу, у савести, у стварности. - Био сам сведок кад је блажене успомене о. Никанор Хиландарац (на чијем се гробу у Аустралији догађају чудеса Божија) молио Патријарха Германа да се изостави Тропар З. Часа: "јер се брукамо пред Светогорцима", но овај на то није пристао. Такође сам био лично присутан (у нашој Патријаршији) кад је Свјатјејши Патријарх Павле предложио садашњем Руском Патријарху Алексеју да се изостави Тропар З. Часа из наших Службеника, и овај није пристао. Нисам могао да схватим до данас: Зашто је наш Патријарх морао да пита за то Руског

показали где се може наћи текст тог Тропара (у Часловцу), а овако испада да су га они узели са сајта *Мириовивлос* и унели тамо где му није место, што они добро знају, а што је и иначе искључено да се, тобоже, "налази" на том званичном сајту Јеладске Цркве, који је приредио и увод написао игуман Ивиронски о. Василије /Светогорски теолог и литург бољи од многих од нас/, наравно без Тропара 3. Часа, који Тропар Грчка Црква већ вековима на том месту нема, а имала га је само краће време турског и западног ропства, док га није изоставила, после оштре критике Светогораца (коју ћемо објавити), чиме није "променила поредак Литургије", него само васпоставила=обновила стару и правилнију Литургијску праксу и поредак.

Да ли је овакво "продавање рога за свећу" наивнима, тј. својој пастви, била довољна квалификација за г. Еп. Канадског да уђе у Саборску "Стручну комисију", у којој Комисији, додајмо за његову и других информацију, бар половина чланова није сагласна са овим и оваквим његовим радом и овим и оваквим писањем (имају већ одавно копију његовог писма мени, достављену им од Св. Синода давно пре но што сам ја добио његово писмо). Да поменемо и то да је исти Преосвећени "стручни" члан Комисије - који би да забрани свима да се баве битним питањима бића и живота Цркве - управо при овом поменутом свом издању Литургије показао самовољу и несаборност, коју приписује нама, кад је, узевши и уневши наводно "Синодски српски превод Литургије", у њему, по своме, "креирао" и "рекреирао" оно што је ондашњи Св. Синод (1986 и неизмењено издање 1998²), на челу са Епископом Рашкопризренским Павлом, садашњим Патријархом, урадио и одобрио у Златоустовој Св. Литургији, где је Тропар 3. Часа стављен испред Молитве Епиклезе, и то у заградама, како је већ урадио и о. Јустин, и како раде многи у сестринској Руској Цркви, што већ показује да је то каснији уметак, и да га треба изоставити. Просто зато, што је Тропар 3. Часа упућен Христу, а не Богу Оцу, чиме се прекида јединствено током целе Литургије усмерење Анафоре Богу Оцу, који "прекид" се нарочито види у тексту Литургије Св. Василија.²⁰

Остављамо закључак свакоме на располагање. И остајемо за *дијалоџ*, у нади и молитви: да Господу буде пријатан *дијалоџ* наш (διαλογία - beshda, јевр. "sijax"), и да се радујемо Господу своме (Пс.103,34 - где јеврејска реч "sijax" има широк спектар значења: песмом хвалити, /гласно/ размишљати, говорити, жалити се, плакати - па тако некако изгледа и ова наш дијалог). Зато, опет и опет спомињимо Пресвету Богородицу, са свима Светима, и стално једни друге и сав живот свој Христу Богу предајимо.

+ Епископ Атанасије (Јевтић)

Патријарха? Као Епископ, кад год служим као начелствујући, мирне савести изостављам Тропар 3. Часа, а кад га други, којима саслужујем, читају, мирно саслужујем и мирно се заједно причешћујемо. Сматрам, ипак, литургијски и богословски, да га треба изоставити.

²⁰ Види о овоме макар: М. Желтов - прот. С. Правдољубов, *Богослужение Русской Церкви, X-XX вв.*, "Правосл. енциклопедия", изд. Московској Патријархии, и на сајту: [Желтов Михаил, диак. \(део 4: "Тропарь 3-го часа во время анафоры... разрывает синтаксически текст епиклезы - особенно это заметно в Литургии свт. Василия"\)](#).